

ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И УКРЕПВАНЕ НА БЪЛГАРСКАТА ДЪРЖАВА (1185-1207 г.)

УВОД В началото на XI в. процесите, развиващи се в българското общество и държава от една страна и във Византийската империя - от друга, довели до загубване на българския държавен суверенитет за близо два века. Наложено византийско владичество в българските земи било явление с негативни последици за тяхното развитие. В социално-икономическите отношения били привнесени явления, не съответстващи на естественото развитие на българското общество. Унищожаването на Първото българско царство и на неговите уникални държавни структури, както и създаването на автокефалната Охридска архиепископия, открили пътя за византинизирание на двете институции - църква и държава. Безпрепятственото разпространение на гръцкия език, писменост и книжнина и сериозните демографски изменения създавали реалната опасност за асимилиране на българската народност. Въпреки всичко в историческата памет на българите идеята за възстановяването на независимата българска държава останала жива и те залегнала в основата на множество опити за отхвърляне на византийското владичество. Организатор и ръководител на тези начинания била онази част от българското болярство, която въпреки превратностите на съдбата останала вярна на българската кауза. В края на XII в. българите вдигнали ново въстание под ръководството на търновските боляри - братята Асен и Петър, което завършило с успех. Създадено било Второто българско царство, достигнало при управлението на първите Асеневци голяма политическа и военна мощ, стабилно стопанско развитие и забележителен културен възход.

ИЗВОРИ И ИСТОРИОГРАФИЯ За времето на византийското владичество основни извори са византийските исторически съчинения на Скилица-Кедрин, Михаил Псел, Ана Комнина, Михаил Аталиат, Йоан Кинам и др. Историческите събития от втората половина на XII в. до 1207 г. се възстановяват предимно по съчиненията на византийските историци Никита Хониат и Георги Акрополит. Важно място заемат съчиненията на западните хронисти на Третия и Четвъртия кръстоносни походи (особено Жофруа дьо Вилардуен и Роберт дьо Клари). От латиноезичните извори особено важна е кореспонденцията, разменена между цар Калоян и папа Инокентий III. В условията на вече възстановена българска държава голямо значение придобиват изворите от български произход: грамоти, надписи, монети и др. Изследователи на царуването на Асеневци са Васил Златарски, Иван Дуйчев, Димитър Ангелов, Иван Божилов, Геновева Цанкова-Петкова, Петър Петров и др. Заслужават отбелязване проучванията на чуждестранни учени, между които руснакът Г.Г. Литаврин и гъркът Ф. Малингудис.

БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ ПОД ВИЗАНТИЙСКА ВЛАСТ

В периода на византийското владичество се наблюдава влошаване на положението на българския народ. Главна причина за това било въвеждането на византийската данъчна система, която била по-развита от българската и с по-подчертан паричен характер. Въведена била и византийската система на раздаване на земи в прония (в условно владение) срещу изпълняване на военна служба. Всичко това довело до процес на обезземляване и изпадане на селяните в лична зависимост. Като към това се прибави все още живия спомен за българската държава и наличието на все още жива и активна българска аристокрация ще се разбере, защо през първият половин век от византийското владичество избухват толкова много антивизантийски въстания. Някои от тях имали като непосредствена цел възстановяването на българската държава (напр. въстанието на Петър Делян от 1040-1041 г. и въстанието на Георги Войтех от 1072-1073 г.). В други въстания на преден план изпъкват икономическите и социалните мотиви (напр. въстанието на българи и власи в Тесалия през 1066 г.). Не липсвали случаи и на въстания, ръководени от еретически вождове, каквото било въстанието на пловдивските павликяни начело с Травъл през 1084-1086 г. Значително